

Morgan Housel

VEDNO ENAKO

*Brezčasni nauki o tveganju,
priložnostih in dobrem življenju*

Morgan Housel

VEDNO ENAKO

*Brezčasni nauki o tveganju,
priložnostih in dobrem življenju*

Prevedel Samo Kuščer

Ljubljana 2024

Morgan Housel
VEDNO ENAKO
Brezčasni nauki o tveganju, priložnostih in dobrem življenju

SAME AS EVER
Timeless Lessons on Risk, Opportunity and Living a Good Life

Copyright © 2023 by Morgan Housel. All rights reserved.
This edition published by arrangement with Portfolio, an imprint of
Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

© za Slovenijo UMco, d. d., 2024. Vse pravice pridržane.

Prevod: Samo Kuščer
Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Angažirano

Odgovorni urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič
Slika na naslovnici: iStock
Tisk: Camera, d. o. o.
Naklada: 500 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2024

 ALFI SKLADI

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.923.2

HOUSEL, Morgan

Vedno enako : brezčasni nauki o tveganju, priložnostih in dobrem življenju / Morgan Housel ; prevedel Samo Kuščer. - 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2024. - (Zbirka Angažirano)

Prevod dela: Same as ever
ISBN 978-961-7136-89-0
COBISS.SI-ID 190654723

UMco, d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

Za razumne optimiste

Naše življenje je dejansko takšno kot kdaj koli prej. ...
Še vedno delujejo isti fiziološki in psihološki procesi,
ki so človeku lastni že več sto tisoč let.¹

– CARL JUNG

V splošnem seveda drži, da so modreci vseh časov zmeraj
govorili enako, in tudi neumni, tj. neizmerna večina, je v
vseh časih delala zmeraj enako – namreč nasprotno –
in tako bo ostalo še naprej.*,²

– ARTHUR SCHOPENHAUER

Zgodovina se nikoli ne ponavlja, človek pa vedno.

– VOLTAIRE

Spoznala sem pomembno zvijačo: če želiš predvideti
prihodnost, moraš najprej preučiti preteklost.³

– JANE MCGONIGAL

Trenutno svetovno prebivalstvo obsega približno sedem od-
stotkov od števila vseh ljudi, ki so kdaj živeli. Mrtvih je torej
štirinajstkrat več kot živih in nakopičene izkušnje te velike
večine človeštva ignoriramo na lastno odgovornost.**,⁴

– NIALL FERGUSON

---

* Arthur Schopenhauer: *Izbor iz spisov*, prevedel Davorin Flis, Inter-
kulturo, 1996.

** Niall Ferguson: *Civilizacija: kako so vrednote Zahoda osvojile svet*,
prevedel Sandi Kodrič UMco, 2015.

23 drobnih zgodb o stvareh, ki se nikoli ne spremenijo

Uvod

Drobni zakoni življenja 15

Na nitki

Če vemo, od kod prihajamo,
spoznamo, da nimamo pojma, kam gremo. 19

Nevarnost je v tem, česar ne vidimo

Zelo dobro znamo napovedovati prihodnost,
če se ne menimo za presenečanja – ta pa so
praviloma edino, kar je pomembno. 33

Pričakovanja in stvarnost

Če želimo doseči zadovoljstvo,
ne smemo imeti visokih pričakovanj. 45

Divje misli

Nekateri pogledi ljudi, ki močno po svoje
razmišljajo o svetu, so nam všeč, drugi pa ne. 59

Divja števila

Ne želimo si natančnosti. Želimo si gotovosti. 69

Najboljša zgodba zmaga

Zgodbe imajo vedno večji vpliv od podatkov. 83

Ni vse razumljivo

Svet poganjajo sile, ki jih ne moremo izmeriti. 95

Umirjenost sadi semena norosti

Noro ne pomeni pokvarjeno. Noro je normalno;
na drugi strani norosti leži normalnost. 109

Preveč, prekmalu, prehitro

Dobra zamisel na steroidih hitro postane obupna. 121

Doseganje čarobnosti

Ob stresu se osredotočimo bolj kot
med lagodnim življenjem. 131

Bliskovite tragedije in dolgoročni čudeži

Dobro se nalaga, za kar je vedno potreben čas,
do česa slabega pa pride z izgubo zaupanja ali s katastrofalno
napako, kar se lahko zgodi v trenutku. 147

Majhno in veličastno

Kako se majhne stvari nalagajo in
postanejo nekaj izjemnega. 155

Vzhičenost in obup

Za napredek sta hkrati potrebna
optimizem in pesimizem. 163

Žrtve popolnosti

Nekolikšna nepopolnost je lahko velika prednost. 171

Mora biti težko

Vse, za kar si je vredno prizadevati, je povezano z nekaj
trpljenja. Pomagamo si tako, da se za to ne menimo. 179

Tecite naprej

Večina konkurenčnih prednosti se sčasoma razblini. 189

Čudeži prihodnosti

Vedno se nam zdi, da zaostajamo, in se zlahka ne zmenimo
za pomen novih tehnologij. 199

Težje in ne tako zabavno, kot se zdi

»Trava je vedno bolj zelena na tisti strani,
ki je pognojena z zlaganostjo.« 207

Spodbude: najmočnejša sila na svetu

Če so spodbude nore, je tudi ravnanje noro. Ljudi je mogoče
pripraviti do tega, da zagovarjajo skoraj kar koli. 213

Potem postane jasno

Nič ni tako prepričljivega kot to,
kar smo izkusili na lastni koži. 221

Časovna obzorja

Če rečemo, da »delamo na dolgi rok«, je to podobno, kot da bi
stali ob vznožju Mont Everesta, pokazali na vrh in izjavili:
»Tjale sem namenjen.« Lepo. Vendar sledi preverjanje. 231

Prehudo prizadevanje

Za težavnost ne dobimo točk. 239

Rane se zacelijo, brazgotine ostanejo

Ste izkusili kaj, česar jaz nisem, in je zato vaše
prepričanje takšno, kakršno je? Ali bi tudi jaz na svet
gledal tako kot vi, če bi isto doživel? 249

Vprašanja 259

Zahvale 263

Končne opombe 265

**Vedno
enako**

Uvod

Drobni zakoni življenja

Pred časom sem kosil s človekom, ki je dobro poznal Warrena Buffetta. Recimo mu Jim, čeprav to ni njegovo pravo ime.

Proti koncu leta 2009 se je z Buffettom peljal po Omahi v Nebraski. Svetovno gospodarstvo je bilo tedaj na psu, kar se je poznalo tudi Omahi. Številne trgovine so bile zaprte, mnoga podjetja so propadla.

Jim je dejal Warrenu: »To je res obupno. Kako neki se lahko gospodarstvo sploh izvleče?«

Warren je odvrnil: »Ali veš, katera čokoladna ploščica se je leta 1962 najbolje prodajala?«

»Ne vem,« je dejal Jim.

»Snickers,« je odvrnil Warren. »Ali pa veš, katera se najbolje prodaja danes?«

»Ne,« je rekel Jim.

»Snickers,« je rekel Warren.

Sledila je tišina in pogovora je bilo konec.

V tej knjigi je zbranih nekaj kratkih zgodb o tem, kar se v spreminjajočem se svetu nikoli ne spremeni.

Preteklost je polna presenečenj, ki jih nihče ni mogel predvideti, a hkrati ne manjka brezčasnih modrosti.

Če bi skozi čas odpotovali za petsto let v preteklost ali prihodnost, bi bili presenečeni nad velikimi spremembami tehnologije ali zdravstva. Geopolitična ureditev nam ne bi bila razumljiva. Jezik in narečje bi nam bila lahko povsem tuja.

Videli pa bi, da so ljudje prav tako kot danes nagnjeni k pohlepu in prav tako podlegajo strahu.

Videli bi, kako nanje enako vplivajo občutek nevarnosti, zavist in določena skupina.

Videli bi pretirano samozavest in kratkovidnost, nadvse podobni temu, kar vidimo danes.

Srečali bi ljudi, ki hrepenijo po popolni sreči in gotovosti, čeprav to ni nekaj povsem stvarnega.

Če bi se nenadoma znašli v nepoznanem okolju in bi opazovali vedenje tamkajšnjih ljudi, bi že po nekaj minutah izjavili: »To sem pa že videl. Vedno je enako.«

Na spremembe postanemo pozorni, ker so presenetljive in razburljive. Vedenje, ki ostaja nespremenjeno, pa podaja zgodovinsko najpomembnejši nauk, saj nam nakazuje, kakšno prihodnost lahko pričakujemo. *Vsakogaršnja prihodnost*. Ne glede na to, kdo smo, od kod prihajamo, kako stari smo in koliko zaslužimo, so izjemno pomembni brezčasni nauki, ki jih izluščimo iz splošnega človeškega vedenja.

Misel je preprosta, vendar je ni težko spregledati. Ko pa jo dojamemo, lahko bolje razumemo svoje lastno življenje in razumemo, zakaj je svet takšen, kot je, ter lažje sprejemamo prihodnost, ki se nam obeta.

Ustanovitelj Amazona Jeff Bezos je nekoč dejal, da ga pogosto vprašajo, kaj se bo spremenilo v naslednjih desetih letih. »Skoraj nikoli me ne vprašajo, kaj se v naslednjih desetih letih *ne bo* spremenilo,« je dejal. »A moram vam povedati, da je to vprašanje dejansko pomembnejše.«⁵

Kar se nikoli ne spremeni, je pomembno, saj lahko iz tega precej zanesljivo ugotovljamo, kako se bo oblikovala prihodnost. Bezos je dejal, da si ni mogoče zamisliti prihodnosti, v kateri si Amazonove stranke ne bi želele nizkih cen in hitre dostave, zato lahko v to dvoje brezskrbno veliko vlaga.

Enak pogled deluje skoraj na vseh področjih življenja.

Niti sanja se mi ne, kaj se bo naslednje leto (ali sploh katero koli leto) dogajalo na borzi. Lahko pa sem prepričan, da bosta ljudi še naprej vodila pohlep in strah. O tem torej veliko razmišljam.

Nimam pojma, kdo bo zmagal na naslednjih volitvah za ameriškega predsednika. Zavedam pa se, kako močno na razmišljanje in odločanje volivcev vpliva plemenska pripadnost, ki je danes prav tako močna, kot je bila pred tisoč leti in bo enako močna tudi še čez tisočletje.

Ne morem napovedati, katera podjetja bodo najmočnejša in najvplivnejša v naslednjem desetletju. Vem pa, kako uspeh prevzame poslovneže, da se polenijo in se predajo

samozadovoljstvu ter poslovno popustijo. Tovrstni razvoj se že stoletja ni spremenil in se nikoli ne bo.

Neskončno je različnih možnosti, kako se nam lahko odvije življenje, živimo pa prav določeno različico. Ob tem se postavlja zanimivo vprašanje, kaj bi držalo prav v vseh različicah, ne le v tej, ki jo živimo. Jasno je, da bi se morali tem splošno veljavnim resnicam najbolj posvetiti, saj niso odvisne od slučajnih dogodkov.

Podjetnik in vlagatelj Naval Ravikant je to povedal tako: »Če obstaja 1000 vzporednih vesolj, si želimo, da bi bili premožni v 999 izmed njih. Ne želimo si biti premožni le v petdesetih, v katerih smo pač imeli srečo, zato moramo srečo izločiti ... Če se mi odvije 1000 življenj, si želim živeti tako, da sem 999-krat uspešen.«⁶

To je tema te knjige: če bi obstajalo tisoč vzporednih svetov, kaj bi držalo prav v vsakem izmed njih?

Poglavja v knjigi je mogoče brati samostojno, zato ni nič narobe, če preskakujete in si jih izbirate po želji. Vsem je skupno, da bo njihova tematika po mojem prepričanju tudi čez stoletja enako pomembna, kot je danes.

Nobeno poglavje ni dolgo, kar je za mnoge bralce gotovo razveseljivo. Mnoga izhajajo iz mojega bloga pri skladu Collaborative Fund, kjer pišem o skupnih točkah denarja, zgodovine in psihologije.

Pri prvem si ogledamo negotovost sveta, ob tem pa opišem najsrljivejši dan svojega življenja.

Na nitki

**Če vemo, od kod prihajamo, spoznamo,
da nimamo pojma, kam gremo.**

Pomemben nauk iz zgodovine je spoznanje, kako pogosto kaj visi na nitki. Do nekaterih sprememb z najglobljimi posledicami je prišlo zaradi naključnega, nepredvidljivega srečanja ali odločitve, kar je vodilo v nekaj čarobnega ali pa v popolno polomijo.

Tim Urban je nekoč zapisal: »Če bi se v času vrnil pred svoje rojstvo, bi se bal kar koli storiti, saj bi se zavedal, da lahko že majhna sprememba v sedanjosti povzroči velikanške posledice v prihodnosti.«⁷

Kako srhljivo resnično.

Naj vam povem osebno zgodbo, zaradi katere me je ta tematika začela zanimati.

Odraščal sem ob jezeru Tahoe, kjer je bilo smučanje osrednjega pomena v mojem življenju. Deset let sem bil član smučarske ekipe Squaw Valley.

Na začetku tega tisočletja je bilo v ekipi dvanajst tekmovalcev. Bili smo najstniki, večina med nami je skupaj odraščala. Smučali smo šest dni na teden in deset mesecev na leto, za snegom smo potovali po vsem svetu.

Z večino članov si nisem bil blizu – preveč časa smo prebili skupaj in pogosto je prihajalo do napetosti. Štirje pa smo postali neločljivi prijatelji. Tole je pripoved o dveh teh prijateljih – Brendanu Allanu in Bryanu Richmondu.

Naša ekipa se je 15. februarja leta 2001 vrnila s tekmovanja v Koloradu. Polet domov so preložili, ker se je nad jezero Tahoe zgrnila nevihta, ki je bila huda celo za tamkajšnje razmere.

Smučarsko tekmovanje ni mogoče, ko zapade debela plast novega snega – sneg mora biti zbit, kompakten. Treninge so zato odpovedali, z Brendanom in Bryanom pa smo se potem teden dni pripravljali po svoje, tako da smo prosto smučali in se nasploh zabavali na snegu.

Prvi teden tistega meseca je zapadlo meter suhega, puha stega snega, ki ga je prinesla hladna fronta. Nevihta sredi meseca je bila drugačna, topla, temperatura je bila komaj okoli ničle, tako da je zapadlo skoraj meter težkega, vlažnega snega.

O tem tedaj nismo razmišljali, vendar je kombinacija težkega snega, ki se naloži na spodnjo plast pršiča, tako rekoč

idealna za nastanek plazov. Lahka podlaga s težko plastjo na vrhu je izredno nestabilna in zlahka zdrsnje.

Na smučiščih zelo dobro varujejo smučarje pred plazovi, tako da zaprejo najnevarnejše proge in ponoči z eksplozivi namerno sprožijo plazove, preden zjutraj pridejo smučarji.

Če pa smučaš zunaj urejenega smučišča – na drugi strani varovalnih vrvi z napisi, ki svarijo, da je prehod prepovedan –, ta sistem nič ne pomaga.

Zjutraj 21. februarja 2001 sem se z Brendanom in Bryanom, tako kot že nešteto krat prej, dobil v slačilnici naše ekipe. Ko je Bryan tisto jutro odhajal od doma, je mami še rekel: »Ne skrbi, ne bom smučal zunaj urejenega smučišča.«

Takoj ko smo si nataknili smuči, smo storili prav to.

Na robu kompleksa Squaw Valley (zdaj se imenuje Palisades Tahoe), naprej od sedežnice KT-22, je približno dva kilometra dolgo pobočje, ki Squaw Valley loči od smučarskega središča Alpine Meadows.

Smučanje je tam čudovito – odprt, pester teren, lepe strmine.

Pred 21. februarjem sem tam morda že smučal kakih desetkrat. Nismo ravno pogosto zahajali tja, ker je zamudno. Ko prismočaš do dna, se znajdeš na podeželski cesti, od tam pa smo potem štopali nazaj do središča.

Z Brendanom in Bryanom smo tisto jutro sklenili, da gremo tja.

Spominjam se, da nas je zajel plaz že nekaj sekund po tem, ko smo prišli na neutrjen teren.

Še nikoli nisem doživel plaza, a bilo je nepozabno. Nisem ga niti videl niti slišal. Nenadoma sem se zavedal, da se smuči ne dotikajo več tal – dobesedno sem plaval v oblaku snega. V takšnih situacijah ne obvladaš gibanja, saj te potiska sneg, namesto da bi ti s smučmi pritiskal na snežno podlago. Lahko se le čim bolj potrudiš, da ohraniš pokončen položaj.

Plaz je bil majhen in se je hitro ustavil.

Spominjam se, da sem spodaj pri cesti rekel: »Sta videla ta plaz?«

»Haha, super je bilo,« je rekel Brendan.

Med štopanjem nazaj v središče plazu nismo več omenili.

Ko smo se vrnili v Squaw, sta Brendan in Bryan rekla, da bi šla rada še enkrat tja.

Ne vem, zakaj, vendar meni ni bilo do tega.

Predlagal sem, naj gresta sama, jaz pa se bom pripeljal ponju, da jima ne bo treba štopati nazaj.

Strinjala sta se in šli smo vsak svojo pot.

Pol ure pozneje sem se odpeljal do vznožja, kjer naj bi ju pobral.

Ni ju bilo.

Počakal sem še pol ure, preden sem obupal. Smuka bi jima morala vzeti le kako minuto, zato mi je bilo jasno, da ju

ne bo. Domneval sem, da sta morala dol prismočati že prej in sta pač odštopala nazaj.

Odpeljal sem se nazaj v središče, in pričakoval sem, da ju bom našel tam. Tudi tam ju ni bilo. Povprašal sem naokoli. Nihče ju ni videl.

Pozneje tega dne, okoli štirih popoldne, me je doma poklicala Bryanova mama. Spominjam se prav vseh njenih besed.

»Pozdravljen, Morgan, Bryan danes ni prišel na delo. Ali mogoče veš, kje je?« je vprašala.

Povedal sem ji, kar sem vedel. »Zjutraj smo smučali po celcu naprej od KT-22. Bryan in Brendan sta šla potem še enkrat, jaz naj bi ju pobral spodaj na cesti. Ko sem prišel tja, ju ni bilo, in tudi potem ju nisem več videl.«

»O joj,« je rekla in odložila.

Bryanova mama je bila odlična smučarka. Mislim, da je v tistem trenutku dojela, kaj se je lahko zgodilo. Tudi jaz sem.

Ure so minevale, vse nas je začelo skrbeti.

Nekdo je čez čas poklical policijo in izpolnil prijavo za pogrešani osebi. Policisti zadeve niso jemali posebno resno in so izjavili, da sta Brendan in Bryan najverjetneje šla na kakšno zabavo, ne da bi komu povedala.

Jasno mi je bilo, da se motijo. »Njuni čevlji so še vedno tukaj,« sem rekel in pokazal na njune superge na tleh slačilnice. »To pomeni, da imata še vedno obute pancarje. Zdajle pa je devet zvečer. Pomislite na to. Ob devetih zvečer imata obute pancarje.« Šele tedaj so se vsi spogledali in dojeli, kako resna je situacija.

Okoli desetih so mi rekli, naj grem na gasilsko postajo, kjer sem se sestel z reševalci.

Pojasnil sem jim, kaj smo počeli tistega dne. Na velikih posnetkih, verjetno napravljenih iz helikopterja, sem jim natančno pokazal, kje smo z urejenega smučišča prestopili na neurejen teren.

Povedal sem jim o majhnem plazju tisto jutro. Takoj, ko sem to omenil, sem videl, kako je reševalcem nekako vse postalo jasno. Spominjam se, da sta se potem, ko sem končal svoje poročanje, dva od njih pomenljivo spogledala in vzdihnila.

Sredi noči so se reševalci z močnimi svetilkami in več reševalnimi psi odpravili iskat Brendana in Bryana.

Pozneje sem izvedel, da so takoj, ko so na kraju, ki sem jim ga opisal, prišli z urejenega območja smučišč na neutrenjen teren, zagledali sveže sledi nedavnega velikanskega plazju. Nekdo je omenil, da je »kot da bi se odtrgala polovica hriba«.

Okoli polnoči sem se odpeljal nazaj do smučarskega središča. Na tamkajšnjem parkirišču je prostora za več tisoč avtomobilov. Tokrat je bilo skoraj prazno. Vsi so odšli domov, ostala sta le Brendanov džip in Bryanov poltovornjak, parkirana drug ob drugem.

Poskusil sem zaspati na klopi v slačilnici, vendar nisem mogel zatisniti oči. Spominjam se, kako sem razmišljal,

da bosta Brendan in Bryan bučno stopila skozi vrata in se bomo potem skupaj smejali temu, kako sem poklical policijo, da bi ju našli.

Ob devetih zjutraj je bila slačilnica polna smučarskih tekmovalcev, njihovih staršev in drugih, ki so bili vsi pripravljeni pomagati. Iskalna akcija se je vodila od tod.

Legel sem nazaj na klop in končno le zaspal.

Nekaj minut pozneje sem se prebudil ob zvokih predirnega krika, vpitja in splošnega kravala.

Jasno mi je bilo, kaj se je zgodilo. Ničesar mi ni bilo treba reči.

Povzpel sem se v drugo nadstropje stavbe, kjer sem na kavču zagledal Bryanovo mamo. Ona je kričala.

»Moje sožalje,« sem ji rekel. Presunljivo je ihtela.

Težko je opisati takšne trenutke. Nisem vedel, kaj lahko še rečem. Niti danes ne vem, kaj še lahko rečem.

Lavinski psi so se na plazu osredotočili na določeno območje, kjer so reševalci potem z lavinskimi sondami naleteli na Brendana in Bryana dva metra pod snegom.

Rodila sta se le en dan narazen, umrla sta tri metre drug od drugega.

Pozneje tistega dne sem se odpeljal k očetu v službo. Želel sem biti s svojci. Čakal me je na parkirišču in mi rekel: »Ne veš, kako sem vesel, da te vidim.« To je bilo edinkrat v življenju, da sem ga videl jokati.

Do tistega trenutka me ni spreletelo, kako malo je manjkalo, da nisem šel z Brendanom in Bryanom na tisto usodno smuko.

Potem sem se začel spraševati: Zakaj sem tisto jutro smučal z njima, pri drugi smuki pa se jima nisem pridružil, s čimer sem si skoraj zagotovo rešil življenje?

O tem sem potem razmišljal še nešteto krat. Nimam pojma.
Nimam pojma.

Za to ni nobene razlage.

Nisem premišljeval, nisem ocenjeval, kakšna je lahko nevarnost, nisem se posvetoval s strokovnjaki, nisem pretehtaval plusov in minusov.

Šlo je za popolno naključje, drobec nenadejane sreče, ki je postala najpomembnejša odločitev mojega življenja – veliko pomembnejša od vseh zavestnih odločitev, ki sem jih napravil dotlej ali jih bom napravil v prihodnosti.

To je moja osebna pripoved. Morda se je tudi v vašem življenju zgodilo kaj podobnega. V vsej zgodovini se je zgodilo veliko podobnega.

Naj podam nekaj primerov takšnih naključnih dogodkov, za katere si ne bi nikoli mislili, da bi lahko tako močno vplivali na stanje današnjega sveta.

Bitka za Long Island je bila za vojsko Georgea Washingtona porazna. Britanci so s svojo vojsko ob podpori štiristo bojnih ladij hudo porazili Washingtonovih deset tisoč vojakov.

Lahko pa bi bilo še veliko huje. Ameriške revolucije bi bilo lahko s tem konec.

Britanci bi morali le odjadrati navzgor po East Riverju, kjer bi lahko potem dokončno uničili Washingtonovo vojsko, ki se ne bi imela kam umakniti.

To pa se ni zgodilo, kajti veter ni pihal v pravo smer in ladjeve ni moglo zapluti navzgor po reki.

Zgodovinar David McCullough je nekoč novinarju Charlieju Roseu povedal, da »bi bilo verjetno vsega konec, če bi zvečer osemindvajsetega avgusta tistega leta veter pihal v nasprotno smer«. ⁸

»Ne bi bilo Združenih držav?« je vprašal Rose.

»Po mojem ne,« je odvrnil McCullough.

»Zgodovina se je odvila drugače samo zaradi vetra?« je vprašal Rose.

»Vsekakor,« je dejal McCullough.

Kapitan William Turner je bil zaradi nižanja stroškov primoran ugasniti enega od kotlov na velikanskem parniku na poti od New Yorka do Liverpoola. Zaradi te odločitve je ladja plula počasneje, kar je bilo sicer neprijetno, prihranek pa je bil pomemben v dobi upadanja potniškega pomorskega prevoza. ⁹

Niti njemu niti komu drugemu se ni niti sanjalo, kako usodna bo ta odločitev.

Zaradi počasnejše plovbe je Turnerjeva ladja – *Lusitania* – prekrizala pot nemški podmornici.

Podmornica je v *Lusitanio* izstrelila torpedo in jo potopila. Utonilo je skoraj tisoč dvesto potnikov, ta dogodek pa je najpomembneje vplival na odločitev ZDA, da se vključijo v prvo svetovno vojno.

Če bi *Lusitania* plula s polno paro, bi do Liverpoola priplula dan prej, preden je nemška podmornica sploh zaplula v Keltsko morje, kjer sta se njuni poti sekali. Verjetno ne bi prišlo do napada. ZDA morda sploh ne bi vstopile v vojno.

Giuseppe Zangara je bil drobne postave, visok je bil komaj meter in pol. Leta 1933 je na političnem zborovanju v Miamiju stal na stolu, saj je le tako lahko s pištolo meril nad množico.

Ustrelil je petkrat.¹⁰ Z enim strelom je zadel čikaškega župana Antona Cermaka, medtem ko se je ravno rokoval z osebo, ki jo je Zangara želel ubiti. Cermak je umrl. Franklin Delano Roosevelt, ki ga je Zangara vzel na piko, je dva tedna pozneje prisegel kot predsednik Združenih držav.¹¹

Že nekaj mesecev po prihodu na oblast je Roosevelt s tako imenovanim »novim dogovorom« (New Deal) temeljito preoblikoval ameriško gospodarstvo. John Nance Garner, ki bi postal predsednik, če bi Zangara bolje meril, je novemu dogovoru večinoma nasprotoval. Zagotovo večine ukrepov,

nekateri od njih še danes oblikujejo ameriško gospodarstvo, ne bi vpeljal.

Takšne primere bi lahko naštevali ves dan. Do vsakega resnejšega dogodka bi lahko prišlo drugače, če bi šlo nekaj malenkosti v drugo smer.

Zelo veliko stvari na svetu visi na nitki.

Pri preučevanju zgodovinskega dogajanja je ironično, da natančno vemo, kako se kaj konča, nimamo pa pojma, kako se je začelo.

Vzemimo vprašanje, kaj je povzročilo finančno krizo leta 2008.

Če želimo to pojasniti, moramo razumeti trg hipotekarnih kreditov.

Kaj je oblikovalo trg hipotekarnih kreditov? Če želimo to pojasniti, moramo razumeti tridesetletno upadanje obrestne mere pred tem.

Kaj je povzročilo upadanje obrestne mere? Če želimo to pojasniti, moramo razumeti inflacijo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja.

Kaj je povzročilo to inflacijo? Če želimo to pojasniti, moramo razumeti monetarni sistem sedemdesetih in negativne posledice vietnamske vojne.

Kaj je povzročilo vietnamsko vojno? Če želimo to pojasniti, moramo razumeti strah Zahoda pred komunizmom po drugi svetovni vojni ... in tako naprej v neskončnost.

Vsak dogodek v sedanjosti, pa naj bo velik ali majhen, ima starše, stare starše, prastare starše, sorojence in druge sorodnike. Če se ne menimo za to družinsko drevo, si otežimo razumevanje ter dobimo napačno predstavo o vzrokih različnih dogodkov, o njihovem trajanju in o razmerah, ob katerih se lahko spet pojavijo. Zaradi obravnavanja dogodkov kot nečesa ločenega in samostojnega, pri čemer se ne menimo za njihove dolge korenine, je napovedovanje in predvidevanje težavno, politika pa umazana.

Ljudje radi govorijo: »Če želimo vedeti, kam gremo, moramo vedeti, od kod prihajamo.« Bolj stvarno je priznanje, da ob tem, ko vemo, kje smo bili, vendarle nimamo pojma, kam gremo. Dogodki se nepredvidljivo in nedoumljivo nalogajo in zapletajo.

V svetu, ki je tako močno podvržen naključnosti, si skušam zapomniti dvoje.

Eno je poudarjanje osnovne teme te knjige – napovedi naj izhajajo iz vedenja ljudi in ne iz konkretnih dogodkov. Nemogoče je napovedati, kakšen bo svet čez petdeset let. Bolj ali manj pa sem lahko prepričan, da se bodo ljudje še vedno enako odzivali na pohlep, strah, priložnosti, izkoriščanje, tveganje, negotovost, pripadnosti raznim skupinam in družbeno prepričevanje.

Napovedovanje dogodkov je težavno, ker zlahka preskočimo vprašanje: »Kaj pa potem?«

Zdi se logično, če izjavimo: »Če bo gorivo dražje, se bodo ljudje manj vozili.«

Kaj pa potem?

Ker se je treba voziti, bodo morda preklopili na učinkovitejša vozila z manjšo porabo. Pritoževali se bodo politikom, ti bodo uvedli davčne olajšave za varčna vozila. Od držav izvoznic nafte bodo zahtevali, da več proizvedejo, pojavljale se bodo inovacije varčnih pogonov. Naftna industrija pa praviloma pretirava ali v eno ali drugo stran in bo verjetno črpala preveč. Cene bodo padale, ljudje pa se bodo vozili z varčnejšimi vozili. Potem se bo morda vse več ljudi selilo na obrobje mest, tako da bodo vozili še več kot prej.

Kdo bi torej vedel.

Vsak dogodek porodi nove dogodke, ki vsi po svoje vplivajo na svet. Napovedovanje je torej nadvse težavno. Ob hudih zmotah glede preteklih povezav bi se morali zamisliti nad prepričanjem o napovedovanju prihodnjih.

Dobro se je tudi zavedati koristnosti domišljije. Ne glede na to, kakšen je svet videti danes, in ne glede na to, kar se danes zdi očitno, se lahko jutri vse spremeni že zaradi drobnega naključnega dogodka, na katerega nihče niti ne pomisli. Dogodki se nalagajo podobno kot denar. Osrednja značilnost nalaganja pa je prav v tem, da nikoli ni intuitivno dojemljivo, kako močno lahko kaj naraste iz drobnih začetkov.

V nadaljevanju naj vam podam drugo staro zgodbo, v kateri vidimo, kako enostavno je zanemarjati nevarnosti.

Nevarnost je v tem, česar ne vidimo

Zelo dobro znamo napovedovati prihodnost,
če se ne menimo za preseščanja – ta pa so
praviloma edino, kar je pomembno.

Zavedamo se, da ne znamo dobro napovedovati
prihodnosti.

A ta trditev spregleda pomembno podrobnost: zelo dobro
znamo napovedovati prihodnost, če se ne menimo za prese-
ščanja – ta pa so praviloma edino, kar je pomembno.

Največja nevarnost je prav v tistem, česar nihče ne predvi-
di, kajti če nihče tega ne predvidi, nihče na to ni pripravljen,
če pa nihče ni pripravljen, je škoda toliko večja, ko do tega
pride.

Sledi zgodba o človeku, za katerega je bilo to spoznanje
usodno.

